

DE JOURNALIST ALS VIJAND VAN DE STAAT

Posted on 10. Februar 2020

De rol van de media is in beweging, zoals blijkt uit de aanklacht van Julian Assange, die niet alleen in Londen of Washington als een vijand van de staat wordt beschouwd. Bijna geen enkele regering heeft geprotesteerd tegen zijn gevangenschap of hem zelfs maar gesteund. Ook grote delen van de pers spreken zich uit voor hun afstandelijke standpunten. Veel mensen hebben een hekel aan de transparantie die WikiLeaks creëert.

Een standpunt van Paul Schreyer.

Dat Assange een journalist is, wordt tegelijkertijd door velen betwist, in de eerste plaats door het Amerikaanse Ministerie van Justitie, dat in mei 2019 duidelijk maakte: "Assange is geen journalist". Deze beoordeling is dwingend vanuit het oogpunt van de regering, omdat het moeilijk is om de eigen persvrijheid te viëren en tegelijkertijd de gevangenschap van een verslaggever door de vingers te zien.

In de tussentijd zijn echter ook veel mediaprofessionals het eens met deze beoordeling. Een prominent voorbeeld is het gerespecteerde "Committee to Protect Journalists" (CPJ), een organisatie die zich al tientallen jaren inzet voor de persvrijheid en journalisten in de gevangenis zet. In december 2019 publiceerde zij een gedetailleerd verslag waarin 250 journalisten met naam en toenaam worden genoemd die om politieke redenen overal ter wereld gevangen worden gehouden. Assange's naam ontbreekt.

Robert Mahoney, een veteraan Amerikaanse verslaggever en CPJ vice-president, had een commentaar gegeven ter ondersteuning van de vrijheid van Assange, maar verklaarde tegelijkertijd:

"Na uitgebreid onderzoek en overleg heeft de CPJ besloten Assange niet als journalist te classificeren, deels omdat zijn rol vaak die van bron is geweest, en deels omdat WikiLeaks over het algemeen niet opereert als een nieuwsportaal met een redactioneel proces".

CPJ-leider Joel Simon sprak soortgelijke gevoelens uit. Er is een "legitiem debat over de vraag of Assange een journalist kan worden genoemd". Maar niemand twijfelt eraan dat hij "een bron" is en dus beschermd moet worden. Deze bewering lijkt onzinnig. Assange is geen klokkenluider, niemand die, zoals Edward Snowden, persoonlijk geheime kennis heeft opgedaan over grieven in een bedrijf of een autoriteit en dit openbaar wil maken. Assange is zelf geen bron, maar net als een journalist iemand die informatie van klokkenluiders publiceert.

Eveneens twijfelachtig is het argument dat WikiLeaks geen journalistiek doet omdat de organisatie

geen "redactioneel proces" heeft en "niet werkt als een nieuwsportaal". Het is duidelijk dat de essentie van nieuwsportalen niet bestaat uit bepaalde redactionele praktijken, maar uit de publicatie van relevant nieuws - wat niemand kan ontkennen dat WikiLeaks.

De indeling in journalisten enerzijds en Assange anderzijds fungeert als een retorische truc die het mogelijk maakt om afstand te nemen van WikiLeaks en tegelijkertijd op te treden als verdediger van de persvrijheid - een standpunt dat veel journalisten gepast lijken te vinden. In hun logica is Assange "niemand van ons", wordt onterecht vervolgd, maar alleen in zoverre dat ook Snowden, Manning en andere klokkenluiders worden vervolgd. Dit perspectief is beter verenigbaar met het standpunt van de regeringen dan de veel hardere en meer conflictueuze beschuldiging dat met Assange een ongemakkelijke vertegenwoordiger van de pers voor het gerecht wordt gebracht.

De CPJ maakt deel uit van de reguliere media en onderhoudt nauwe banden met de grote mediahuizen, die de organisatie ook financieel ondersteunen. Zelfs toen de CPJ-leiding de regering in een brief aan president Obama in 2010 waarschuwde tegen het beschuldigen van de baas van WikiLeaks, distantieerden zij zich in dezelfde adem van de persoon Assange, wiens "motieven en doelen" zij "niet delen".

Maar of men nu van Assange houdt of niet - zijn gecompliceerde en tegenstrijdige persoonlijkheid geeft zeker reden voor het laatste - hij is het die wordt aangevallen namens een kritische pers. Je kunt hem zien als een goede of slechte journalist, je kunt zijn politieke ideeën delen of bestrijden - maar hij blijft een deel van de pers in wat hij en WikiLeaks doen.

In een soortgelijke geest benadrukt verslaggever Glenn Greenwald dat de verdeling in journalisten en niet-journalisten de regering en haar aanval op de grondwet in de kaart speelt:

"Persvrijheid gaat iedereen aan, niet alleen een selecte, geprivilegieerde groep burgers die 'journalisten' worden genoemd. Als aanklagers zelf kunnen bepalen wie onder de bescherming van de pers valt en wie niet, dan krimpt de persvrijheid ineen tot de vrijheid van een kleine, gesloten priesterklasse van geprivilegieerde burgers die door de regering tot journalist worden benoemd."

Greenwald herinnert aan een uitspraak van het Hooggerechtshof over het Eerste Amendement, dat de persvrijheid in de VS vastlegt. In 1978 benadrukte Warren Burger, toenmalig opperrechter van de VS, dit in een essay:

"Kortom, het eerste amendement "behoort" niet tot een definieerbare categorie van personen of entiteiten: "Het geldt voor iedereen die zijn vrijheden uitoefent."

Historisch gezien betekent het woord "persvrijheid" dat overheden de verspreiding van informatie niet mogen belemmeren, of het nieuws nu door een drukpers of via het internet wordt gepubliceerd. Het gaat niet om een groep mensen ("de pers"), maar om de mogelijkheid van onbeperkte verspreiding van informatie. Als alleen een staatsautoriteit mag beslissen wie er beschermd wordt door de persvrijheid, dan is er geen onafhankelijke controle van de regering mogelijk, en dus ook geen functionerende democratie.

Steunde Assange Trump?

Toch zijn veel waarnemers die dit gevaar zien, ook erg ongemakkelijk bij WikiLeaks. Heeft Assange met de publicatie van de e-mails van de medewerkers van Hillary Clinton in de verkiezingscampagne van 2016 niet duidelijk partij gekozen voor Donald Trump en daarmee duidelijk gemaakt dat hij zelf een dubieuze politieke agenda nastreeft? Waren zijn onthullingen over Clinton niet slechts een persoonlijke vendetta tegen het beleid Obama nadat het zijn wettelijke vervolging was begonnen?

Deze bezwaren lijken op het eerste gezicht voor de hand liggend, maar ze roepen diepere vragen op. Want als Assange de informatie over het duidelijk corrupte politieke netwerk van Clinton niet had gepubliceerd (de lekken laten onder andere zien hoe ministersposten onder Obama werden verdeeld volgens de wensen van de bankiers op Wall Street), dan zou hij natuurlijk de verkiezingen hebben beïnvloed, maar dan wel in een andere richting, in het voordeel van Clinton.

Maar met welke morele standaard is het juist om corruptie en immoreel gedrag van individuele politici te dekken? Vanuit journalistiek oogpunt zijn alleen de waarheid en de publieke betekenis van het verslag relevant voor publicatie. De door WikiLeaks geopenbaarde e-mails waren ongetwijfeld significant en duidelijk authentiek. Met welk recht - en welk doel - moet deze kennis aan de kiezers worden onthouden? Welk beeld van democratie en de mogelijkheid om een eerlijke mening te geven komt in een dergelijke wens tot uiting?

The Guardian schreef in 2016 dat de e-mails "een venster in de ziel" waren van Clinton's Democratische Partij, "in de dromen en gedachten van de klasse waartoe de partij zich heeft verbonden" - en dat dit precies niet de ontkoppelde en boze lagere of middenklasse was, maar een heel andere groep:

"Voor deze klasse zijn de opties altijd heel aangenaam. Zij zijn de comfortabele en goed opgeleide steunpilaar van onze moderne democratische partij. Ze zijn ook de prinsen van onze media, de architecten van onze software, de planners van onze wegen, de hoge ambtenaren van ons banksysteem, de auteurs van zowat elk plan om het pensioensysteem te hervormen of het Midden-Oosten te verfijnen met precisiedrones. Ze zijn, geloven ze, helemaal geen klasse, maar de verlichte, degene waar je naar moet luisteren, maar die je nooit hoeft te verantwoorden."

De Lekken hebben het publiek in zwart-wit laten zien hoe deze hogere klasse de politieke gebeurtenissen stuurt.

WikiLeaks als een stap naar democratie

Assange heeft voor al zijn fouten en solo-inspanningen iets gecreëerd wat nog nooit eerder in de geschiedenis is gezien: WikiLeaks is een wereldwijd verzamelpunt voor informatie die machtige belangengroepen, overheden of bedrijven geheim willen houden - ten koste van het publiek. Voordat dit lichaam bestond, moesten klokkenluiders een betrouwbare journalist vinden en hopen dat hij of zij er niet alleen in zou slagen om de explosieve informatie snel openbaar te maken, maar ook om de identiteit van de klokkenluider permanent te beschermen.

De gevestigde media falen herhaaldelijk in deze twee taken. Klokkenluiders worden ontmaskerd of, zoals Bradley Manning begin 2010, niet eens serieus genomen en afgewezen door de grote redactiekantoren. Het doorgeven van politiek explosieve geheimen aan deze media gaat daarom altijd gepaard met een aanzienlijk persoonlijk risico.

WikiLeaks heeft dit risico verminderd. Het internetportaal, dat in 2006 werd gelanceerd, functioneert als een bemiddelaar en anonimiseringsdienst tussen klokkenluiders en het publiek. Deze procedure heeft een aantal belangrijke voordelen voor het grote publiek. Het verminderde risico voor klokkenluiders verhoogt de kans op publicatie van klokkenluiden, illegaal of immoreel gedrag. Ook kunnen de media, als ze eenmaal zijn gepubliceerd, niet worden gehanteerd om de bron te onthullen, omdat ze de bron zelf niet kennen. Bovendien vindt explosieve informatie vanaf het begin een groter, internationaal publiek - en kan niet op het laatste moment onder het tapijt worden geveegd door eventuele contacten tussen de hoofdredacteur en de overheid.

Zo is de Amerikaanse regering er in 2004 bijvoorbeeld in geslaagd om de onthulling van het toezicht door de NSA op Amerikaanse burgers vele maanden uit te stellen, tot na de presidentsverkiezingen,

door middel van vertrouwelijke onderhandelingen met de New York Times. De verslaggever James Risen was niet in staat om zich tegenover zijn superieuren te laten gelden door het verslag voor de verkiezingen te publiceren. Michael Hayden, toenmalig hoofd van de NSA, prees later expliciet de vertrouwelijke uitwisseling met Philip Taubman, de Washington office manager van de New York Times, die "de ernst van de zaak begreep". Zulk mediageklets dwarsboomt WikiLeaks.

De directe en anonieme weg naar het publiek is essentieel om corruptie en immoraliteit in staten en bedrijven te beperken. Het organisatieprincipe dat WikiLeaks belichaamt is dus een logische stap in de ontwikkeling van samenlevingen waarin besluitvormers verantwoording moeten afleggen aan het publiek - met andere woorden, in de ontwikkeling naar democratieën. Iedereen die zich tegen het WikiLeaks principe verzet of weigert zijn aanhangers te verdedigen, heeft duidelijk geen belang bij een dergelijke ontwikkeling. Dit is de echte boodschap van de politieke en juridische vervolging van Julian Assange, die culmineerde in zijn gevangenschap in een Britse hoogbeveiligde gevangenis in april 2019.

Grenzeloos recht in het Amerikaanse Rijk

De aanklacht van de Amerikaanse regering is gebaseerd op de Spionagewet, die het verraad van militaire geheimen strafbaar stelt. Deze wet werd aangenomen in 1917, kort nadat de VS de Eerste Wereldoorlog inging. Het was oorspronkelijk gericht tegen Duitse saboteurs in Amerika en burgers die volgens de toenmalige president Woodrow Wilson "het gif van de ontrouw" verspreidden en "het gezag en de reputatie van de regering in diskrediet brachten".

In de eerste helft van de 20e eeuw gebruikte de regering het vaak tegen socialisten, anti-oorlogsactivisten en politieke dissidenten. Meer recentelijk, onder Presidenten Obama en Trump, hebben de onderzoeken zich vooral gericht op klokkenluiders die illegale overheidsactiviteiten aan het licht hadden gebracht. Over de huidige aanklacht legt het Amerikaanse ministerie van Justitie uit: "De acties van Assange riskeerden ernstige schade aan de nationale veiligheid van de VS, ten voordele van onze tegenstanders".

Natuurlijk, Assange is een Australisch staatsburger en is niet gebonden aan de Amerikaanse wet buiten de Verenigde Staten. De hele aanklacht is dus gebaseerd op de stilzwijgende, juridisch absurde veronderstelling dat het Amerikaanse recht ook buiten de VS van toepassing is. Volgens dezelfde logica zouden Amerikaanse aanklagers een Chinese journalist kunnen beschuldigen die in een krant in Peking Amerikaanse staatsgeheimen aan het licht heeft gebracht en hun uitlevering aan Washington heeft geëist. Dit is een vreemd idee, dat niemand in de Verenigde Staten ooit in de praktijk zou brengen.

Het voorbeeld illustreert dan ook goed de echte logica achter de vervolging van Assange: de VS claimt een informeel juridisch kader dat de nationale grenzen overstijgt en praktisch het bereik van het Amerikaanse rijk bestrijkt. Met andere woorden, Australiërs, Europeanen en, in het algemeen, burgers van staten die een zijrivier van de VS zijn of op een andere manier afhankelijk zijn van de VS, moeten zich politiek op één lijn stellen met de rode lijnen van Amerika, of het risico lopen gestraft te worden. Dat is de logica van het imperium, waaraan velen zich bereidwillig onderwerpen.

Bijvoorbeeld, in 2010, op het hoogtepunt van de publieke aandacht voor WikiLeaks, verklaarde de toenmalige Australische Eerste Minister Julia Gillard dat Assange "illegaal" handelde, een eis die ze moest intrekken nadat ze te horen kreeg dat Assange geen enkele Australische wet had overtreden met zijn openbaringen. Maar Gillard, zelf advocaat, had met haar formulering alleen intuïtief begrepen dat Australië, als informeel onderdeel van het Amerikaanse rijk, precies moet begrijpen wat Washington zo illegaal noemt.

Een ander voorbeeld van deze logica zijn de sancties die de VS in december 2019 hebben opgelegd aan bedrijven die betrokken zijn bij de aanleg van de Duits-Russische gaspijpleiding "Nord Stream 2". Juridisch gezien is het niet de zaak van de VS als twee landen besluiten om een pijpleiding te bouwen. Aangezien het project echter betrekking heeft op Duitsland en dus binnen de informele reikwijdte van het Amerikaanse rijk ligt, acht de VS zich bevoegd om sancties op te leggen.

De Assange-zaak is in principe vergelijkbaar. Nieuw is dat de aanval van het rijk niet meer alleen gericht is tegen ongehoorzame onderdanen, impopulaire regeringen of bedrijven, maar openlijk tegen de internationale pers. Zelfs Barack Obama, die als president van de VS verschillende klokkenluiders had die met behulp van de spionagewet het overheidsrecht aan de kaak hadden gesteld, had de aanval op de media voor het publiceren van ongemakkelijke geheimen afgeschrikt. Dit taboe is nu doorbroken. Kritische journalisten die onrechtvaardigheid aan de staat blootstellen, kunnen nu tot vijanden van de staat worden verklaard en als vijandelijke spionnen in de oorlog worden behandeld.

Stille journalisten op de federale persconferentie

Protesten tegen deze aanval op de persvrijheid zijn nauwelijks hoorbaar. Onmiddellijk na de arrestatie van Assange in de ambassade van Ecuador in april 2019 verklaarde de Duitse regering op verzoek dat zij niet verantwoordelijk was ("dit heeft geen betrekking op het optreden van de Duitse regering"). De Britse rechterlijke macht zou "natuurlijk beslissen volgens de regels van de rechtsstaat".

Bescheiden kritiek kwam van de Russische regering. Volgens een woordvoerder van het Kremlin "hopen" ze na de arrestatie dat de rechten van Assange "worden gerespecteerd". Hij antwoordde niet op de vraag of Rusland de baas van WikiLeaks asiel zou verlenen, maar voegde er slechts aan toe: "Vanuit ons standpunt komt dit op geen enkele manier overeen met de idealen van vrijheid en onschendbaarheid van de media.

De media in Duitsland reageren voorzichtig. Uitingen van solidariteit blijven zeldzaam en worden meestal beperkt door afstand te nemen. Tenor: Assange is te ver gegaan. Volgens Gerhard Spörl, voormalig hoofd buitenlandse zaken bij SPIEGEL en de huidige PR-adviseur, is de gevangengenomen WikiLeaks oprichter een onverantwoordelijke egomaniak die onzorgvuldig alles publiceerde wat in zijn handen viel en daarom "zijn reputatie vergokte". De DIE ZEIT steunt de staat op dezelfde manier en klaagt dat Assange "grenzen heeft overschreden" en slechts "wil zijn" een journalist. De Britse en Amerikaanse rechtbanken moeten daarentegen niet worden beschuldigd van het hebben van een politieke agenda, want dat zou "wantrouwen in het functioneren van de rechterlijke macht zijn, wat voor geen enkele journalist goed is".

Velen zien het op dezelfde manier in de pers. In een functionerende samenleving zou een portaal als WikiLeaks eigenlijk gezamenlijk moeten worden geëxploiteerd of op zijn minst door alle media moeten worden beschermd. Maar op dit moment gebeurt het tegenovergestelde: de media ontduiken of vallen Assange zelfs aan. Maar bovenal zwijgen ze.

In oktober deed de speciale VN-vertegenwoordiger voor foltering, Nils Melzer, verslag van zijn bezoek aan Assange in de Londense gevangenis, waar hij de symptomen van psychologische marteling in het bijzijn van artsen had gedocumenteerd. Dit werd ook meerdere malen besproken op de Federale Persconferentie, maar alleen door Florian Warweg, een journalist van de Duitse tak van de Russische staatsomroep RT. Wekenlang heeft deze laatste herhaaldelijk gevraagd wat de federale regering vond van de bevindingen van de VN-deskundige en wat zij van plan was daaraan te doen.

De regeringswoordvoerders probeerden het onderwerp zoveel mogelijk te vermijden. Op 16.10. antwoordden zij dat zij "geen eigen kennis" hadden, op 21.10. zeiden zij dat zij "er naar zouden kijken", op 15.11. zeiden zij dat zij "helaas niet op de hoogte waren van het verslag", op 25.11. hadden zij "volledig vertrouwen in het Britse rechtssysteem", op 2.12. tenslotte was er helemaal geen verslag, maar alleen persberichten van de VN-vertegenwoordiger, en op 23.12. hadden zij alweer "in detail" op de zaak gereageerd.

Bij geen van deze gelegenheden was er, volgens de notulen van de Federale Persconferentie, enige vraag van vertegenwoordigers van de publieke omroep of andere journalisten van de belangrijkste media. Zij waren aanwezig, maar niemand kwam naar voren om de zinnen van de regering, afwisselend gepresenteerd door haar woordvoerders Steffen Seibert, Maria Adebahr, Christofer Burger en Rainer Breul, kritisch in twijfel te trekken. De luisterende journalisten bleven passief - en gingen geruisloos verder met de agenda.

Ik heb contact opgenomen met verschillende verslaggevers van de hoofdstedelijke studio's van ARD en ZDF, die enkele van de persconferenties hadden bijgewoond, en gevraagd hoe zij de gevangenschap van Julian Assange zouden beoordelen in termen van persvrijheid. De ARD-correspondenten reageerden met stilte. Nick Leifert van ZDF antwoordde dat hij op 15 november aanwezig was toen de VN beschuldigingen van marteling in de Assange-zaak werden geuit, maar dat hij er geen vragen over had gehad. Het onderwerp zou toen vier weken oud zijn geweest.

Over de vraag hoe hij de detentie van Assange in zijn geheel ziet, zei de heer Leifert dat hij niet op de hoogte was van de zaak en dat deze niet in zijn portefeuille thuishoorde. In zekere zin weerspiegelde de correspondent van de ZDF-hoofdstad dus de reactie van de federale overheid: Wij zijn niet verantwoordelijk. De heer Leifert, zelf jarenlang bestuurslid van de Federale Persconferentie, benadrukte dat men het echte dagelijkse media-leven niet mag onderschatten:

"Als de aanwezige redacteuren uit hun redactievergaderingen weten dat dit op die dag geen onderwerp zal zijn in hun respectievelijke uitzendingen/afdrukmedia, dan hebben ze geen dwingende reden om er vragen over te stellen."

Ik veronderstel dat dat waar is. Deze constatering verschuift het probleem echter alleen maar naar het volgende hogere niveau: Waarom maken de redactiekantoren en hun managers Assange niet tot een onderwerp?

"Is het de moeite waard om deze vraag te stellen?"

In de federale persconferentie is men niet altijd zo terughoudend. Kritisch dieper graven maakt daar deel uit van het dagelijks leven. De collega's lijken echter een goed gevoel te hebben voor rode lijnen, kansen en pragmatisme. Met andere woorden: ze weten wat niet de moeite waard is. Gevraagd wanneer het verzoek van een journalist om te spreken stom is, heeft Maria Adebahr, woordvoester van het ministerie van Buitenlandse Zaken, het eens zo gezegd:

"Er zijn vragen, waarvan ik denk dat je het antwoord weet. Dit zijn vragen die men zich natuurlijk kan en moet stellen: "Is het de moeite waard om deze vraag op dit moment te stellen?"

De woordvoester maakte zo duidelijk dat de persconferenties eigenlijk opstellingen zijn. Iedereen, zowel op het podium als in het publiek, heeft zijn rol te spelen en weet dat. Iedereen die negatieve aandacht trekt, loopt het risico vervangen te worden. Individuele "paradijsvogels" zoals Tilo Jung worden getolereerd, maar in principe weten alle deelnemers "wat goed is" en wat niet. Een journalist van de door de staat gefinancierde Deutsche Welle, en vaste gast van de Federale Persconferentie, heeft ooit gezegd dat het niet nodig is om "met de regering te pronken".

Kritiek op de overheid is echter mogelijk en wordt ook beoefend, maar meestal wanneer dit de belangen van een hogere macht dient - bijvoorbeeld de VS. Zo werd op de federale persconferentie van 25 november 2019 met klem onderzocht waarom de federale regering niet meer zou doen om de mensenrechten in China te bevorderen. Het onderwerp werd meer dan tien minuten lang besproken, waarbij een grote verscheidenheid aan journalisten samenwerkten en de ene na de andere kritische vragen stelden, waardoor de regeringswoordvoerders in het defensief werden gezet. Kritische journalistiek live. Maar alle betrokkenen weten ook dat kritiek op China mainstream is en dat niemand in de problemen komt of het risico loopt om geïsoleerd te raken.

Toen een half uur later in dezelfde persconferentie dezelfde collega's werden gevraagd naar hun houding ten opzichte van Assange en zijn martelingen, bleven ze zwijgen - allemaal. Niemand sprong aan de kant van de verslaggever van RT Deutsch toen de woordvoester van het ministerie van Buitenlandse Zaken hem antwoordde dat ze "het volste vertrouwen in het Britse rechtssysteem hadden dat het deze zaak onafhankelijk en in overeenstemming met de rechtsstaat zou behandelen met alle facetten die zich daar voordoen".

De volgende dag werd de speciale VN-vertegenwoordiger Nils Melzer ontvangen op het federale ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij kreeg zonder meer te horen dat hij zijn verontrustende rapporten over Assange en de symptomen van marteling niet eens had gelezen. Op een openbare hoorzitting in de Bondsdag op 27 november beschreef Melzer dit en verduidelijkte hij waar het volgens hem in deze zaak om gaat:

"Het gaat om de rechtsstaat, het gaat om de democratie, het gaat om het feit dat we het ons niet kunnen veroorloven om de staatsmacht ongecontroleerd te laten. Daarom hebben we een

scheiding der machten. Als de scheiding der machten niet meer werkt, dan hebben we de pers nodig, en als de pers niet meer werkt, dan komt WikiLeaks met deze onthullingen. Het gaat om basiselementen van het staatsbeleid - en die moeten worden beschermd.

Er is echter bijna niemand die de intentie heeft om deze basiselementen te beschermen. Ze worden in het bijzijn van iedereen ontmanteld, en journalisten muteren in ofwel stille volgelingen - ofwel vijanden van de staat. De groep daartussenin, voor wie ooit de term 'vierde vermogen' stond, radicale en onafhankelijke critici die door de samenleving worden gewaardeerd en gesteund, of in ieder geval worden geaccepteerd - althans niet universeel belasterd of gemarginaliseerd - deze groep is in een proces van desintegratie. Scherpe en fundamentele kritiek wordt door de gevestigde orde niet langer als vitaal beschouwd, maar als levensbedreigend. Maar een maatschappij die zich op deze manier afsluit en niet meer in staat is om te reflecteren, verliest haar vermogen om zich te ontwikkelen. Het vergaat.

"Dit was een artikel uit het tijdschrift [Multipolar](#)"

+++

Met dank aan de auteur voor het recht om te publiceren.

+++

Beeld hint: Beeldbron screenshot: [Nine News Australia](#)

+++

KenFM streeft naar een breed spectrum aan meningen. Opiniëartikelen en gastbijdragen hoeven niet de mening van de redactie te weerspiegelen.

+++

Vind je ons programma leuk? Informatie over de ondersteuningsmogelijkheden vindt u hier: <https://kenfm.de/support/kenfm-unterstuetzen/>

+++

Nu kunt u ons ook ondersteunen met Bitcoins.

18FpEnH1Dh83GXXGpRNqSoW5TL1z1PZgZK

BitCoin-adres: